

- PROJEKT -

**Uchwała Nr/...../2018
Rady Powiatu w Nowym Mieście Lubawskim
z dnia czerwca 2019 r.**

w sprawie przyjęcia raportu z realizacji „Powiatowy Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Nowomiejskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024” w latach 2017-2018

Na podstawie art. 12 pkt. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 511) w związku z art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2018 r. poz. 799 ze zm.), Rada Powiatu w Nowym Mieście Lubawskim uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się raport z realizacji Powiatowego Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Nowomiejskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024” w latach 2017-2018 - stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie Uchwały powierza się Zarządowi Powiatu w Nowym Mieście Lubawskim.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

RADCA PRAWNY

Maciej Sikorski
OL-822

UZASADNIENIE

do uchwały Rady Powiatu w Nowym Mieście Lubawskim w sprawie przyjęcia raportu z realizacji „Powiatowy Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Nowomiejskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024” w latach 2017-2018.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 799 z późn. zm.) organ wykonawczy powiatu co 2 lata winien sporządzać raport z wykonania powiatowego programu ochrony środowiska.

Przedstawiony raport dotyczy weryfikacji postępów z realizacji zadań wskazanych w „Powiatowym Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Nowomiejskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024” w latach 2017-2018, który został przyjęty uchwałą Rady Powiatu w Nowym Mieście Lubawskim nr XXXV/262/2017 z dnia 29 czerwca 2017 r.

Raport ten po jego akceptacji przez Radę Powiatu w Nowym Mieście Lubawskim zostanie przekazany Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego, który na jego podstawie sporządzi raport z realizacji Wojewódzkiego Programu Ochrony Środowiska, zgodnie z art. 18 ust.3 ustawy Prawo ochrony środowiska.

**Załącznik
do Uchwały Nr
Rady Powiatu w Nowym Mieście Lubawskim
z dnia czerwca 2019 r.**

Raport z realizacji

PROGRAMU
OCHRONY ŚRODOWISKA
dla Powiatu Nowomiejskiego
na lata 2017-2020
z perspektywą do 2024 roku

w latach 2017-2018

czerwiec 2019 r.

SPIS TREŚCI

1	WSTĘP	5
1.1	Podstawa prawna	5
1.2	Metoda opracowania.....	5
2	STRESZCZENIE PROGRAMU.....	6
3	CELE I ZADANIA PROGRAMU	8
3.1.1	Zakres działań.....	12
4	HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ.....	13
4.1	Ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych	14
4.2	Poprawa jakości środowiska.....	18
4.3	Edukacja ekologiczna	28
5	NARZĘDZIA I INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU	31
5.1	Wskaźniki oceny realizacji Programu	31
6	STOPIEŃ REALIZACJI PROGRAMU	37
6.1	Ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych	38
6.2	Poprawa jakości środowiska.....	44
6.3	Edukacja ekologiczna	54
7	PODSUMOWANIE I WNIOSKI.....	57

WYKAZ SKRÓTÓW

ARiMR – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
BAT – Najlepsze Dostępne Techniki
BDL – Bank Danych Lokalnych (http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks)
BPK – Brodnicki Park Krajobrazowy
BZT5 – Biochemiczne zapotrzebowanie na tlen w ciągu 5 dób
ChZT – Biochemiczne zapotrzebowanie na tlen
CRFOP – Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody
EIRP (ang. Equivalent Isotropical Radiated Power, Effective Isotropical Radiated Power), efektywna (zastępcza, równoważna, ekwiwalentna) moc wypromieniowana izotropowo
GDDKiA – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GDOŚ – Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GIOŚ – Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GUGiK – Główny Urząd Geodezji i Kartografii
GUS – Główny Urząd Statystyczny
IMGW-PIB – Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej–Państwowy Instytut Badawczy
IOŚ – Inspekcja Ochrony Środowiska
IOŚ-PIB – Instytut Ochrony Środowiska–Państwowy Instytut Badawczy
IUNG – Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa
JCWP –Jednolita część wód powierzchniowych
JCWPd - Jednolita część wód podziemnych
JST – Jednostka samorządu terytorialnego
KDPR – Kodeks dobrej praktyki rolniczej
KOWR – Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa
KPGO – Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2022
KPOP – Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 (z perspektywą do 2030)
KPOŚK – Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KZGW – Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
LP – Lasy Państwowe
LTE – (ang. Long Term Evolution), nowoczesna generacja szybkiego Internetu dostarczanego za pomocą maszyn telefonii komórkowej
MŚ – Ministerstwo Środowiska
MŚP – małe i średnie przedsiębiorstwa
NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NGO – Organizacja pozarządowa
OChK – obszar chronionego krajobrazu
ODR – Ośrodek Doradztwa Rolniczego
OSChR – Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza
OSN – obszar szczególnie narażony na azotany pochodzenia rolniczego
OSO – Obszary specjalnej ochrony ptaków w sieci Natura 2000
OZE – Odnawialne źródła energii
OZW – Obszary mające znaczenie dla Wspólnoty; przyszłe Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) w sieci Natura 2000)
PCB – Polichlorowane bifenyle
PEM – Promieniowanie elektromagnetyczne
PGN – Plan Gospodarki Niskoemisyjnej
PGWD –Plan Gospodarowania Wodami Dorzecza
PGW WP – Państwowe Gospodarstwo Wodne - Wody Polskie
PIG-PIB – Państwowy Instytut Geologiczny-Państwowy Instytut Badawczy
PIS – Państwowa Inspekcja Sanitarna
PK – Park krajobrazowy
PKB – Produkt krajowy brutto
PLW – Powiatowy Lekarz Weterynarii
PM10 – pył z mieszaniny cząstek zawieszonych w powietrzu o średnicy mniejszej niż 10 mikrometrów
PM2,5 – pył z mieszaniny cząstek zawieszonych w powietrzu o średnicy mniejszej niż 2,5 mikrometra
PMŚ – Państwowy Monitoring Środowiska
POLiŚ – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PONE – Program Ograniczania Niskiej Emisji
POP – Program Ochrony Powietrza
POPW – Program Operacyjny Polska Wschodnia

POŚ – Program Ochrony Środowiska
 POŚ WWM – Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020
 POŚPH – Program Ochrony Środowiska przed Hałasem
 PROW - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
 PSE – Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A.
 PSH – Państwowa Służba Hydrogeologiczna
 PSP – Państwowa Straż Pożarna
 PSSE – Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
 PZP – plan zagospodarowania przestrzennego
 PZRP - Plan zarządzania ryzykiem powodziowym
 RDLP – Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
 RDOŚ – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
 RDW – Ramowa Dyrektywa Wodna
 RLM – Równoważna liczba mieszkańców
 RPO, RPO WiM 2014–2020 – Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury
 RZGW – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
 SEAP - Sustainable Energy Action Plan - plan działań na rzecz zrównoważonej energii
 SOO – Specjalne obszary ochrony siedlisk w sieci Natura 2000
 SPA 2020 – Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030
 UKE – Urząd Komunikacji Elektronicznej
 UM/UG – Urząd Miasta/Gminy
 UM WWM – Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego
 UWM – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
 UPUL – uproszczony plan urządzania lasu
 WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
 WMBPP – Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego
 WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
 WISLP – Wielkoobszarowa inwentaryzacja stanu lasów w Polsce
 WP – Wody Polskie
 WPGO – Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016 -2022 wraz z planem inwestycyjnym
 WPK – Welski Park Krajobrazowy
 WSS-E – Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
 WSO – Wojewódzki System Odpadowy
 WWM – Województwo Warmińsko-Mazurskie
 ZSEiE – Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny
 ZPP – Zielone Płuca Polski

1 WSTĘP

„Powiatowy Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Nowomiejskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024” został przyjęty uchwałą Rady Powiatu w Nowym Mieście Lubawskim nr XXXV/262/2017 z dnia 29 czerwca 2017 r.

Program ochrony środowiska to narzędzie realizacji polityki ochrony środowiska państwa. Sporządzany jest na szczeblu krajowym, powiatowym i gminnym. POŚ powiatu nowomiejskiego to dokument, który na poziomie samorządu lokalnego ma pomóc w realizacji celów zrównoważonego rozwoju na terenie powiatu.

Każdy dokument strategiczny powinien być systematycznie monitorowany, w tym wypadku poprzez ocenę realizacji celów i działań określonych w Programie, opartą na wskaźnikach charakteryzujących stan środowiska.

1.1 Podstawa prawna

Obowiązek opracowania raportu z realizacji Programu Ochrony Środowiska wynika z art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – *Prawo ochrony środowiska* (t.j. Dz. U. 2019 r. poz. 799 ze zm.). Zgodnie z nim organ wykonawczy powiatu sporządza co 2 lata raport z wykonania programu ochrony środowiska dla powiatu i przedstawia go radzie powiatu. Po przedstawieniu raportów odpowiednio radzie powiatu jest on przekazywany przez organ wykonawczy (zarząd) powiatu do organu wykonawczego województwa.

1.2 Metoda opracowania

Przy tworzeniu raportu z realizacji Programu wykorzystano różne dostępne materiały i źródła informacji, odnoszące się do stanu środowiska na terenie powiatu nowomiejskiego, realizacji przedsięwzięć i zamierzeń inwestycyjnych, przyjęte w okresie raportowania plany i programy oraz sprawozdania z ich wykonania. Bardzo pomocne są dane gromadzone w istniejących bazach danych, zbieranych w ramach systemu administracyjnego i badań statystycznych. Niezbędne również były informacje podane przez inne jednostki, w tym w szczególności gminy powiatu nowomiejskiego, jednostki wojewódzkie (WIOŚ), instytucje o powiatowym zasięgu działania (PPIŚ, PINB, KPP, KP PSP itd.) i jednostki powiatowe (np. ZDP).

W trakcie prac zostały zaangażowane różne strony zainteresowane zrównoważonym rozwojem powiatu.

2 STRESZCZENIE PROGRAMU

Zgodnie z art. 17 i 18 ustawy *Prawo ochrony środowiska*, Program sporządza organ wykonawczy powiatu (Zarząd Powiatu), a następnie uchwała go Rada Powiatu.

Przy tworzeniu Programu wykorzystano różne metody i techniki aktywnego i otwartego planowania.

Podczas prac przeprowadzono konsultacje wśród społeczeństwa powiatu.

Program zawiera ogólną charakterystykę powiatu. Opisuje zarówno elementy przyrody nieożywionej, jak i ożywionej. Uwagę zwrócono również na prawne formy ochrony przyrody, występujące na terenie powiatu.

Ważnym elementem Programu jest diagnoza stanu i zagrożeń środowiska naturalnego powiatu nowomiejskiego. Dotyka ona wszystkich, istotnych aspektów wzajemnych oddziaływań człowieka i środowiska, w którym żyje.

Wskazane są również ograniczenia i szanse rozwoju powiatu, wynikające ze stanu środowiska.

Program ocenia dotychczasowe działania z zakresu ochrony środowiska oraz formułuje strategię, cele, a także przedstawia plan działań w okresie programowania.

Szczegółowy harmonogram realizacji ujęty jest w trzech płaszczyznach działań:

- 1) ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych
- 2) poprawa jakości środowiska
- 3) edukacja ekologiczna

Program wskazuje również sposób kontroli oraz wskaźniki oceny jego realizacji.

Zostały wskazane również konieczne nakłady na realizację zadań oraz potencjalne źródła finansowania.

Podczas prac nad Programem, przeprowadzona analiza stanu i zagrożeń środowiska oraz ocena społeczna najważniejszych potrzeb, pozwoliły ustalić najważniejsze wnioski z opracowania Programu:

- 1) Powiat posiada wiele cennych, naturalnych siedlisk chronionych gatunków roślin i zwierząt, tym samym obowiązkiem wszystkich uczestniczących w kształtowaniu życia powiatu, jest przede wszystkim zapobiegać negatywnym przekształceniom środowiska naturalnego powiatu. Działania te powinny być realizowane m.in. poprzez:
 - ✓ tworzenie prawa lokalnego, uwzględniającego konieczność zachowania i ochrony środowiska naturalnego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wodno-błotnych i korytarzy ekologicznych,
 - ✓ stosowanie instrumentów prawno-ekonomicznych (opłaty, kary, skuteczniejsze kontrole) oraz ich egzekwowanie,
 - ✓ zachowanie wysokich walorów krajobrazowych i niedopuszczanie do trwałych zmian rzeźby terenu,
 - ✓ racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych m.in. poprzez uruchomienie programów oszczędzania wody, energii, w tym również do celów przemysłowych.
- 2) Warunki naturalne, stan środowiska, duża ilość naturalnych zbiorników wodnych, tworzących dzięki licznym rzekom i kanałom połączone systemy wodne, wymusza dalsze zintensyfikowanie prac na rzecz ograniczenia oddziaływania człowieka na środowisko naturalne. Jako priorytetowe przyjęto:
 - ✓ wprowadzenie zasad gospodarki odpadami, zgodnie z przyjętymi założeniami w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami, w szczególności gospodarowania odpadami w obiegu zamkniętym,
 - ✓ wprowadzanie infrastruktury chroniącej środowisko na obszarach atrakcyjnych turystycznie,

- ✓ kompleksową ochronę zbiorników i cieków wodnych na terenie powiatu, zgodnie z planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, aby osiągnąć założone cele środowiskowe dla jednolitych części wód i obszarów chronionych,
 - ✓ wprowadzanie technologii spalania opartych na odnawialnych źródłach energii i paliwach niskoemisyjnych,
 - ✓ zwiększanie wskaźnika lesistości powiatu.
- 3) Szczególne istotne jest prowadzenie systematycznej edukacji ekologicznej wśród mieszkańców powiatu, dążąc do świadomego kształtowania postaw i zachowań, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

3 CELE I ZADANIA PROGRAMU

Dla Powiatu Nowomiejskiego w zakresie ochrony środowiska przyjęto w Programie następujący cel strategiczny:

„Dobry stan środowiska naturalnego umożliwiający zrównoważony rozwój”

Obszary interwencji i zadania:

I. Ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów przyrodniczych

1. Skuteczna ochrona środowiska naturalnego

- zapobieganie stwarzaniu kolejnych barier ekologicznych i likwidowanie już istniejących, w szczególności zapewnienie ekologicznej ciągłości rzeki Wel, zapewnienie przejść dla zwierząt w sieci drogowej i ochrona korytarzy migracyjnych ptactwa przed zagrożeniem ze strony siłowni wiatrowych
- stosowanie instrumentów prawno-ekonomicznych (opłaty, kary, skuteczniejsze kontrole) oraz ich egzekwowanie
- zagospodarowanie przestrzenne z bezwzględnym uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska i krajobrazu, w szczególności na terenach przyrodniczo cennych nieobjętych obszarowymi formami ochrony przyrody
- aktualizacja dokumentów strategicznych pod kątem wymagań ochrony środowiska, przyrody oraz ochrony krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem konieczności zachowania i tworzenia korytarzy ekologicznych
- ochrona linii brzegowych zbiorników wodnych, w szczególności poprzez konsekwentne utrzymywanie wokół jezior i rzek stref ochronnych zagospodarowanych trwałą zielenią i niezabudowanych i zakaz zabudowy letniskowej w bezpośrednim sąsiedztwie wód
- planowanie przeznaczania terenów pod rekreację oraz infrastrukturę turystyczną w sposób nie naruszający walorów środowiska i krajobrazu, w szczególności dążenie do zachowania naturalności terenów najcenniejszych przyrodniczo (BPK, WPK, dolina Drwęcy, dolina Welu)
- kompleksowe wyposażenie terenów przeznaczonych pod turystykę i rekreację oraz masowo odwiedzanych w niezbędną infrastrukturę sanitarną oraz służącą zagospodarowaniu odpadów
- odpowiednie oznakowanie szlaków turystycznych wraz z informacjami o regulaminie, obowiązujących przepisach i karach za ich naruszanie
- dostosowanie nasilenia presji turystycznej i penetracji do odporności i chłonności turystycznej terenu
- na obszarach najcenniejszych przyrodniczo dopuszczanie ruchu turystycznego tylko po wyznaczonych szlakach i w obecności przewodnika – kontrolowana turystyka kwalifikowana
- kontrola turystyki i wypoczynku, szczególnie na terenach o dużej wartości przyrodniczej
- pełna, egzekwowana odpowiedzialność organizatorów za imprezy masowe na wolnym powietrzu

2. Zachowanie istniejącego świata roślin i zwierząt

- ochrona terenów przyrodniczo cennych, w szczególności tych nie objętych dotąd obszarowymi lub obiektowymi formami ochrony
- ochrona ekosystemów wodnych, w tym wprowadzenie i egzekwowanie zakazu znacznych zmian stosunków wodnych na obszarach przyrodniczo cennych (obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody)
- zachowanie równowagi gatunkowej, ochrona przed gatunkami inwazyjnymi
- wdrożenie procedur w celu minimalizacji ryzyka wystąpienia chorób zakaźnych (m.in. ptasia grypa, afrykański pomór świń, itp.)

3. Zachowanie wysokich walorów krajobrazowych

- lokalizacja ferm wielkotowarowych uzależniona od spełniania przepisów środowiskowych, limitowanie wielkości obsady obszarem posiadanych gruntów, warunkującym pełne zagospodarowanie odchodów zwierzęcych i dobrostan zwierząt – niedopuszczalna jest kolizja lokalizacji z wymogami w zakresie ochrony środowiska i ochrony przyrody
- umożliwianie lokalizowania wysokich budowli (np. maszty telefoniczne) tylko poza terenami o najwyższych walorach krajobrazowych z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury oraz uwarunkowanie prowadzenia inwestycji liniowych sposobem najmniej kolidującym z krajobrazem
- dążenie do harmonii zabudowy z krajobrazem, preferowanie budownictwa o charakterze tradycyjnym i regionalnym
- niedopuszczanie do trwałych zmian rzeźby terenu na dużych powierzchniach

4. Racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych

- racjonalne zużycie wód, materiałów i energii
- uruchomienie programów oszczędzania wody, w tym ograniczenie zużycia wody do celów przemysłowych

II. Poprawa jakości środowiska

1. Ochrona jakości wód

- rozwój infrastruktury dla ochrony środowiska
- modernizacja oczyszczalni ścieków oraz tworzenie warunków do budowy oczyszczalni przydomowych i przyzagrodowych, gdy nie ma możliwości przyłączenia do zbiorowej sieci kanalizacyjnej lub jest to nieuzasadnione ekonomicznie
- wyposażanie sieci kanalizacji deszczowej w urządzenia podczyszczające
- rekultywacja zdegradowanych ekosystemów wodnych
- wspólne działania z gminami i ich związkami w celu usprawnienia i unowocześnienia gospodarki wodno-ściekowej
- rozbudowa systemu małej retencji

- kontrola przestrzegania wymagań stref ochronnych wód podziemnych
- skuteczne zabezpieczenie przed umyślnym lub nieświadomym zatruciem wód powierzchniowych i podziemnych
- zmniejszanie tzw. spływów obszarowych z obszarów wiejskich
- ochrona stref litoralowych zbiorników wodnych
- renaturyzacja obszarów wodno-błotnych
- wzmocnienie systemu monitoringu i kontroli wód powierzchniowych i podziemnych
- budowa i utrzymanie spójnego systemu ochrony przeciwpowodziowej

2. Ochrona powierzchni ziemi

- segregacja i selektywna zbiórka odpadów
- organizowanie punktów zbiórki makulatury, stłuczki szklanej, puszek aluminiowych itp. oraz punktu odbioru odpadów niebezpiecznych
- właściwe użytkowanie rolnicze gleb, w tym odpowiednie nawożenie i stosowanie środków ochrony roślin
- stosowanie fitomelioracji, zalesień gruntów nieprzydatnych rolniczo
- rekultywacja składowisk odpadów
- likwidacja nielegalnych wysypisk odpadów
- ograniczanie powstawania odpadów u źródła
- rekultywacja gruntów zdegradowanych
- ochrona gleb przed degradacją
- właściwe zagospodarowanie odpadów medycznych
- kontrola i monitoring systemu zagospodarowania chemikaliów
- uregulowanie postępowania z odpadami motoryzacyjnymi przez osoby fizyczne
- prowadzenie obserwacji zmian chemizmu gleb, a w szczególności koncentracji metali ciężkich w glebach użytkowanych rolniczo
- zapobieganie zanieczyszczaniu metalami ciężkimi
- ograniczanie degradacji gleb poprzez górnictwo
- ograniczenie przeznaczania gleb o wysokich klasach bonitacyjnych na cele nierolne i nieleśne
- poprawianie wartości użytkowej gleb oraz zapobieganie obniżaniu ich produktywności przez stosowanie odpowiednich zabiegów technicznych i agrotechnicznych

3. Czyste powietrze

- promowanie stosowania lepszej jakości paliw oraz paliw niskoemisyjnych
- stosowanie instalacji wysokosprawnych i nowych, przyjaznych dla środowiska technologii

- budowa nowych urządzeń ograniczających emisję, tam gdzie nie można ograniczyć zanieczyszczeń do powietrza w inny sposób
- termomodernizacja budynków
- ograniczenia w transporcie tranzytowym przez zwartą zabudowę
- dbałość o stan czystości terenów zabudowanych (wtórna emisja niezorganizowana z zapyłonych ulic potęgowana przez ruch pojazdów)
- eliminacja zagrożeń spowodowanych emisją elektromagnetyczną
- monitoring i kontrola urządzeń powodujących emisję elektromagnetyczną
- lokalizacja zakładów uciążliwych ze względu na poziom hałasu poza terenami zabudowanymi
- nakładanie obowiązku ograniczania hałasu przemysłowego środkami technicznymi
- budowa ekranów akustycznych
- działania ograniczające zużycie energii, w tym elektrycznej
- budowa ścieżek rowerowych
- wspieranie transportu przyjaznego dla środowiska
- analiza zasobów i potencjalnych możliwości rozwoju odnawialnych źródeł energii na terenie powiatu
- działania wspierające zakładanie plantacji roślin energetycznych
- wprowadzanie odnawialnych źródeł energii, ze szczególnym uwzględnieniem biomasy oraz mikroinstalacji prosumenckich

4. Różnorodność biologiczna

- powiększanie areału lasów, szczególnie na gruntach marginalnych
- utrzymywanie odpowiedniej kondycji lasów
- prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej w oparciu o dobre i aktualne plany urządzeniowe oraz inne dokumenty w tym zakresie
- wprowadzanie odnowień naturalnych
- zachowanie siedlisk oraz miejsc rozrodu gatunków chronionych i rzadkich, w tym szczególnie śródpolnych terenów biologicznie aktywnych: zadrzewienia śródpolne, remizy, oczka wodne, torfowiska, itp.
- renaturyzacja zniszczonych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych
- wspieranie programu restytucji gatunków rodzimych
- zahamowanie inwazyjnego rozprzestrzeniania się gatunków obcych i inwazyjnych (m.in. rak pręgowany, norka amerykańska)
- objęcie ochroną prawną cennych obszarów przyrodniczych lub podniesienie rangi formy ochrony
- czynna ochrona cennych gatunków flory i fauny
- preferowanie prowadzenia zarybień materiałem z tego samego dorzecza

III. Edukacja ekologiczna

1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu

- szkolenia urzędników, akcje informacyjne dla radnych
- popularyzacja ochrony przyrody
- popularyzacja ochrony środowiska i przyrody w lokalnych środkach masowego przekazu
- upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej zgodnie z Kodeksem Dobrej Praktyki Rolniczej
- podniesienie znaczenia edukacji ekologicznej w działalności samorządów, m.in. coroczne zaplanowanie budżetu na edukację ekologiczną
- prowadzenie i wspieranie akcji edukacji dorosłych
- wyszkolenie kompetentnych przewodników ekoturystycznych
- opracowanie programów edukacji ekologicznej
- wytyczanie i urządzanie ścieżek dydaktycznych, rowerowych, pieszych, kajakowych, punktów widokowych
- tworzenie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej
- organizacja warsztatów ekologicznych
- organizacja i wspieranie konkursów, olimpiad, turniejów ekologicznych
- organizacja festynów i imprez poświęconych ochronie środowiska
- wspieranie kółek ekologicznych
- upowszechnienie zasad właściwej gospodarki leśnej, godzącej funkcje gospodarcze i ekologiczne lasów

3.1.1 Zakres działań

Podstawę kwalifikacji celów i zadań do realizacji do 2020 roku stanowiły:

- ✓ wymogi wynikające z obowiązujących przepisów prawa i przyjętych strategii oraz programów krajowych i wojewódzkich,
- ✓ dokumenty strategiczne dla rozwoju powiatu,
- ✓ ustalenia w ramach diagnozy.

Na podstawie wstępnych analiz, konsultacji oraz uzgodnień, zostały wskazane zadania do realizacji.

Szczegółowe analizy z uwzględnieniem wszystkich etapów oceny zadań, będą realizowane przed rozpoczęciem procesów inwestycyjnych, uwzględniając między innymi analizę uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, analizę popytu, analizę opcji, szczegółowe analizy wybranych rozwiązań technologicznych, analizę finansową i finansowanie, analizę kosztów i korzyści społeczno-ekonomicznych czy analizę ryzyka.

Każde przedsięwzięcie inwestycyjne będzie też uwzględniało przeprowadzenie, zgodnego z obowiązującymi w tym zakresie przepisami, postępowania w zakresie oddziaływania na środowisko.

4 HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Układ tematyczny harmonogramu odpowiada układowi programu ochrony środowiska do 2020 roku.

Zawiera on cele oraz konieczne do ich realizacji zadania podstawowe i zadania szczegółowe (przedsięwzięcia), ujęte w trzech częściach:

- I. Ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów przyrodniczych
- II. Poprawa jakości środowiska
- III. Edukacja ekologiczna

4.1 Ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych

I. OCHRONA I RACJONALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH				
Zadania (działania) podstawowe	Zadania szczegółowe (przedsięwzięcia)	Termin realizacji	Jednostki realizujące	Źródła finansowania
1	2	3	4	5
<i>Cel 1. Skuteczna ochrona środowiska naturalnego</i>				
	stosowanie instrumentów prawno-ekonomicznych (opłaty, kary, skuteczniejsze kontrole) oraz ich egzekwowanie	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa organy ścigania	budżet państwa, budżety samorządów
	zagospodarowanie przestrzenne z bezwzględnym uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska i krajobrazu, w szczególności na terenach przyrodniczo cennych nie objętych obszarowymi formami ochrony przyrody	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników,
	szczególna ochrona krajobrazu priorytetowego	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników,
	aktualizacja dokumentów strategicznych pod kątem wymagań ochrony środowiska, przyrody oraz ochrony krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem konieczności zachowania i tworzenia korytarzy ekologicznych	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo	budżety samorządów
	ochrona linii brzegowych zbiorników wodnych, w szczególności poprzez konsekwentne utrzymywanie wokół jezior i rzek stref ochronnych zagospodarowanych trwałą zielenią oraz niezabudowanych, a także zakaz zabudowy letniskowej w bezpośrednim sąsiedztwie wód	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządzający i użytkownicy gruntów	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne zarządzających i użytkowników gruntów

	zapobieganie stwarzaniu kolejnych barier ekologicznych, likwidowanie już istniejących, w szczególności zapewnienie ekologicznej ciągłości rzeki Wel, zapewnienie przejść dla zwierząt w sieci drogowej i ochrona korytarzy migracyjnych ptactwa przed zagrożeniem ze strony wiatraków	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy rybacy	budżety samorządów, budżet państwa, krajowe fundusze ekologiczne, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	planowanie przeznaczania terenów pod rekreację oraz infrastrukturę turystyczną w sposób nienaruszający walorów środowiska i krajobrazu, w szczególności dążenie do zachowania naturalności terenów najcenniejszych przyrodniczo (BPK, WPK, dolina Drwęcy, dolina Welu)	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	kompleksowe wyposażenie terenów przeznaczonych pod turystykę i rekreację oraz masowo odwiedzanych w niezbędną infrastrukturę sanitarną oraz służącą zagospodarowaniu odpadów	do 2020	JST - gminy Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	dostosowanie nasilenia presji turystycznej i penetracji do odporności i chłonności turystycznej terenu	zadanie ciągłe do 2020	JST - gminy administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	kontrola turystyki i wypoczynku, szczególnie na terenach o dużej wartości przyrodniczej	zadanie ciągłe do 2020	JST - gminy administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	na obszarach najcenniejszych przyrodniczo (rezerваты przyrody) dopuszczanie ruchu turystycznego tylko po wyznaczonych szlakach i w obecności przewodnika – kontrolowana turystyka kwalifikowana	zadanie ciągłe do 2020	Ustawodawca, Województwo, RDOŚ, Lasy Państwowe, użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, krajowe fundusze ekologiczne, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	odpowiednie oznakowanie obiektów i terenów chronionych oraz szlaków turystycznych wraz z informacjami o regulaminie, obowiązujących przepisach i karach za ich naruszanie	do 2020	RDOŚ, JST - województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników

	pełna, egzekwowna odpowiedzialność organizatorów za imprezy masowe na wolnym powietrzu	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo Użytkownicy (organizatorzy)	budżety samorządów, środki własne użytkowników
<i>Cel 2 Zachowanie istniejącego świata roślin i zwierząt</i>				
	ochrona terenów przyrodniczo cennych, w szczególności tych nie objętych dotąd obszarowymi lub obiektowymi formami ochrony	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, banki
	ochrona ekosystemów wodnych, w tym wprowadzenie i egzekwowanie zakazu zmian stosunków wodnych na obszarach przyrodniczo cennych (obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody)	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo, administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	zachowanie równowagi gatunkowej, ochrona przed gatunkami inwazyjnymi	zadanie ciągłe do 2020	JST – województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	wdrożenie procedur w celu minimalizacji ryzyka wystąpienia chorób zakaźnych (ptasia grypa, afrykański pomór świń itp.)	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
<i>Cel 3 Zachowanie wysokich walorów krajobrazowych</i>				
	niedopuszczanie do trwałych zmian rzeźby terenu na dużych powierzchniach	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników

	lokalizacja ferm wielkotowarowych uzależniona od spełniania przepisów środowiskowych, limitowanie wielkości obsady obszarem posiadanych gruntów, warunkującym pełne zagospodarowanie odchodów zwierzęcych i dobrostan zwierząt - niedopuszczalna jest kolizja lokalizacji z wymogami w zakresie ochrony środowiska i ochrony przyrody	zadanie ciągle do 2020	JST - gminy administracja państwowa użytkownicy	budżety samorządów, środki własne użytkowników
	umożliwianie lokalizowania wysokich budowli (np. maszty telefonyczne) tylko poza terenami o najwyższych walorach krajobrazowych z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury oraz uwarunkowanie prowadzenia inwestycji liniowych sposobem najmniej kolidującym z krajobrazem	zadanie ciągle do 2020	JST - gminy administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, środki własne użytkowników
	dążenie do harmonii zabudowy z krajobrazem, preferowanie budownictwa o charakterze tradycyjnym i regionalnym	zadanie ciągle do 2020	JST - gminy administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
<i>Cel 4 Racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych</i>				
	racjonalne zużycie wód, materiałów i energii	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	uruchomienie programów oszczędzania wody, w tym ograniczenie zużycia wody do celów przemysłowych	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, banki

4.2 Poprawa jakości środowiska

II. POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA				
Zadania (działania) podstawowe	Zadania szczegółowe (przedsięwzięcia)	Termin realizacji	Jednostki realizujące	Źródła finansowania
1	2	3	4	5
<i>Cel 1. Ochrona jakości wód</i>				
	rozwój infrastruktury technicznej z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	modernizacja oczyszczalni ścieków oraz tworzenie warunków do budowy oczyszczalni przydomowych i przyzagrodowych, gdy nie ma możliwości przyłączenia do zbiorowej sieci kanalizacyjnej lub jest to nieuzasadnione ekonomicznie	do 2020	JST - gminy administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	wyposażanie sieci kanalizacji deszczowej w urządzenia podczyszczające	do 2020	JST - gminy zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	rekultywacja zdegradowanych ekosystemów wodnych	do 2020	JST - województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne

	prawidłowa modernizacja istniejących i likwidacja nieczynnych ujęć wody	do 2020	JST - gminy Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	rozbudowa systemu małej retencji (szczególnie mikro piętrzenia w lasach, stabilizacja jezior, utrzymanie naturalnych stosunków wodnych na terenach podmokłych)	do 2020	JST - województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	renaturyzacja obszarów wodno-błotnych	do 2020	JST administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	wzmocnienie systemu monitoringu i kontroli wód powierzchniowych i podziemnych	zadanie ciągłe do 2020	JST administracja państwowa	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	kontrola przestrzegania wymagań stref ochronnych wód podziemnych	zadanie ciągłe do 2020	JST - powiat administracja państwowa użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, środki własne użytkowników
	ochrona stref litoralowych zbiorników wodnych	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne, banki
	zmniejszanie tzw. spływów obszarowych z obszarów wiejskich	do 2020	JST - gminy Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników

	skuteczne zabezpieczenie przed umyślnym lub nieświadomym zatruciem wód powierzchniowych i podziemnych	do 2020	JST - gminy administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	budowa i utrzymanie spójnego systemu ochrony przeciwpowodziowej	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne, banki
	wspólne działania z gminami i ich związkami w celu usprawnienia i unowocześnienia gospodarki wodno-ściekowej	zadanie ciągle do 2020	JST – powiat, województwo JST administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne, banki
<i>Cel 2 Ochrona powierzchni ziemi</i>				
	ograniczanie powstawania odpadów u źródła	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	segregacja i selektywna zbiórka odpadów	do 2020	JST - gminy administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	organizowanie punktów zbiórki makulatury, stłuczki szklanej, puszek aluminiowych itp. oraz punktu odbioru odpadów niebezpiecznych z posesji prywatnych i użyteczności publicznej	do 2020	JST - gminy użytkownicy	budżety samorządów, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne

	rekultywacja składowisk odpadów	do 2020	JST - gminy użytkownicy	budżety samorządów, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	likwidacja nielegalnych wysypisk/składowisk odpadów	do 2020	JST - gminy użytkownicy	budżety samorządów, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	właściwe zagospodarowanie odpadów medycznych	do 2020	JST – gminy, powiat, wo- jewództwo użytkownicy	budżety samorządów, środki własne użytkowników
	kontrola i monitoring systemu zagospodarowania chemikaliów	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, wo- jewództwo administracja państwowa użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	uregulowanie postępowania z odpadami motoryzacyjnymi przez osoby fizyczne	do 2020	administracja państwowa	budżet państwa
	ochrona gleb przed degradacją	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, wo- jewództwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	rekultywacja gruntów zdegradowanych	do 2020	JST – gminy, powiat, wo- jewództwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	ograniczanie degradacji gleb poprzez górnictwo	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, wo- jewództwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	właściwe użytkowanie rolnicze gleb, w tym odpowiednie nawożenie i stosowanie środków ochrony roślin	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, wo- jewództwo administracja państwowa użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, środki własne użytkowników

	zapobieganie zanieczyszczaniu metalami ciężkimi	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	stosowanie fitomelioracji, zalesień gruntów nieprzydatnych rolniczo	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	zachowywanie odpowiedniego odczynu gleb	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	przewodzenie obserwacji zmian chemizmu gleb, a w szczególności koncentracji metali ciężkich w glebach użytkowanych rolniczo	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	ograniczenie przeznaczania gleb o wysokich klasach bonitacyjnych na cele nierolne i nieleśne	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	poprawianie wartości użytkowej gleb oraz zapobieganie obniżaniu ich produktywności przez stosowanie odpowiednich zabiegów technicznych i agrotechnicznych	do 2020	użytkownicy	środki własne użytkowników
<i>Cel 3. Czyste powietrze</i>				
	wprowadzanie odnawialnych źródeł energii, ze szczególnym uwzględnieniem biomasy oraz mikroinstalacji prosumenckich	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne, banki

	działania pomagające zakładać plantacje roślin energetycznych	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo JST administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	analiza zasobów i potencjalnych możliwości rozwoju odnawialnych źródeł energii na terenie powiatu	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo użytkownicy	budżety samorządów, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne
	promowanie stosowania lepszej jakości paliw oraz paliw niskoemisyjnych	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	stosowanie instalacji wysokosprawnych i nowych, przyjaznych dla środowiska technologii	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	budowa nowych urządzeń ograniczających emisję, tam gdzie nie można ograniczyć zanieczyszczeń do powietrza w inny sposób	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	termomodernizacja budynków	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne

	działania ograniczające zużycie energii, w tym elektrycznej	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo JST administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	wprowadzenie ograniczeń w transporcie tranzytowym przez zwartą zabudowę	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa zarządcy dróg	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	budowa ekranów akustycznych	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	nakładanie obowiązku ograniczania hałasu przemysłowego środkami technicznymi	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE
	lokalizacja zakładów uciążliwych ze względu na poziom hałasu poza terenami zabudowanymi	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, województwo administracja państwowa użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	kontrola przestrzegania ustaleń w strefach ciszy i na akwenach objętych zakazem stosowania jednostek pływających z silnikami spalinowymi	zadanie ciągłe do 2020	JST - powiat administracja państwowa organy ścigania	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE
	budowa ścieżek rowerowych	do 2020	JST - gminy administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne

	wspieranie transportu przyjaznego dla środowiska	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	dbałość o stan czystości terenów zabudowanych (wtórna emisja nieorganizowana z zapyłonych ulic potęgowana przez ruch pojazdów)	zadanie ciągle do 2020	JST - gminy administracja państwowa zarządcy dróg użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	eliminacja zagrożeń spowodowanych emisją elektromagnetyczną	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, partnerstwo publiczno-prywatne
	monitoring i kontrola jakości powietrza, poziomu hałasu i stanu technicznego urządzeń powodujących emisję elektromagnetyczną	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo, WIOŚ, administracja państwowa użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, środki własne użytkowników
<i>Cel 4 Zachowanie różnorodności biologicznej</i>				
	zachowanie siedlisk oraz miejsc rozrodu gatunków chronionych i rzadkich, w tym szczególnie śródpolnych terenów biologicznie aktywnych: zadrzewienia śródpolne, remizy, oczka wodne, torfowiska itp.	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	objęcie ochroną prawną cennych obszarów przyrodniczych lub podniesienie rangi formy ochrony	do 2020	JST - gminy administracja państwowa Lasy Państwowe	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne,
	czynna ochrona cennych gatunków flory i fauny	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników

	renaturyzacja zniszczonych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	wspieranie programu restytucji gatunków rodzimych	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	zahamowanie inwazyjnego rozprzestrzeniania się gatunków obcych (m.in. rak przegowany, norka amerykańska)	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	preferowanie prowadzenia zarybień materiałem z tego samego dorzecza	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	powiększanie areału lasów, szczególnie na gruntach marginalnych	do 2020	JST – gminy, powiat administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	utrzymywanie odpowiedniej kondycji lasów	zadanie ciągłe do 2020	JST – powiat Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej w oparciu o dobre i aktualne plany urzędzeniowe oraz inne dokumenty w tym zakresie	zadanie ciągłe do 2020	JST - powiat administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników

	wprowadzanie na większą skalę odnowień naturalnych	do 2020	JST - powiat administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
--	--	---------	--	---

4.3 Edukacja ekologiczna

III. EDUKACJA EKOLOGICZNA				
Zadania (działania) podstawowe	Zadania szczegółowe (przedsięwzięcia)	Termin realizacji	Jednostki realizujące	Źródła finansowania
I	2	3	4	5
<i>Cel 1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu</i>				
	prowadzenie i wspieranie akcji edukacji dorosłych	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe przedsiębiorcy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	wyszkolenie kompetentnych przewodników ekoturystycznych	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe przedsiębiorcy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	opracowanie programów edukacji ekologicznej	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	szkolenia urzędników, akcje informacyjne dla radnych	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne
	wytyczanie i urządzenie ścieżek dydaktycznych, rowerowych, pieszych, kajakowych, punktów widokowych	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa Lasy Państwowe zarządcy dróg użytkownicy prywatni	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników

	popularyzacja ochrony przyrody w społeczeństwie	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	tworzenie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	organizacja warsztatów ekologicznych	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	organizacja i wspieranie konkursów, olimpiad, turniejów ekologicznych	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	organizacja festynów i imprez poświęconych ochronie środowiska	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	popularyzacja ochrony środowiska i przyrody w lokalnych środkach masowego przekazu	zadanie ciągle do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników, banki

	wspieranie szkolnych kółek ekologicznych	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników
	podniesienie znaczenia edukacji ekologicznej w działalności samorządów, m.in. coroczne zaplanowanie budżetu na edukację ekologiczną	do 2020	JST – gminy, powiat, województwo	budżety samorządów
	upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej zgodnie z Kodeksem Dobrej Praktyki Rolniczej	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe rolnicy, przedsiębiorcy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, środki własne użytkowników
	upowszechnienie zasad właściwej gospodarki leśnej, godzącej funkcje gospodarcze i ekologiczne lasów	zadanie ciągłe do 2020	JST – gminy, powiat, województwo administracja państwowa placówki edukacyjne, Lasy Państwowe użytkownicy	budżety samorządów, budżet państwa, instrumenty finansowe UE, krajowe fundusze ekologiczne, środki własne użytkowników,

5 NARZĘDZIA I INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU

5.1 Wskaźniki oceny realizacji Programu

Ocena realizacji Programu powinna być przeprowadzona w oparciu o podstawowe wskaźniki, obrazujące stan środowiska i dokonujące się w nim zmiany. Do ustalenia i późniejszej oceny wskaźników należy wykorzystać między innymi: wyniki badań prowadzonych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska oraz dane statystyczne. Jednostki samorządu terytorialnego są głównym źródłem informacji na temat inwestycji prowadzonych na swoim terenie.

Należy mieć na uwadze, iż niektóre zadania i cele Programu, które były konieczne do uwzględnienia, są trudno mierzalne lub ich miarodajna ewaluacja w ogóle nie jest możliwa. W tym wypadku należy obiektywnie lecz poprzez ogólną ocenę wyrazić stopień realizacji danego celu/zadania.

Wskaźniki te zamieszczono w poniższej tabeli.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU NOWOMIEJSKIEGO

Cele	Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2015-2017) i źródło	Wartość docelowa (2020-2024)
1	2	3	4	5
I. OCHRONA I RACJONALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH				
<i>Cel 1. Skuteczna ochrona środowiska naturalnego</i>				
	odsetek terenów objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego	%	b.d. /dane własne JST	50
	ilość mpzp zawierających zasady ochrony krajobrazu priorytetowego	%	0	100
	liczba stworzonych przejść dla zwierząt	szt.	5 dane własne JST	10
	udział obiektów bazy turystycznej wyposażonych w niezbędną infrastrukturę środowiskową (system gromadzenia odpadów i ścieków)	%	ok. 20% dane własne JST	80%
	liczba właściwie oznakowanych szlaków turystycznych	szt.	3 dane własne JST	10
<i>Cel 2. Zachowanie istniejącego świata roślin i zwierząt</i>				
	udział obszarów przyrodniczo cennych, chronionych prawnie	ha %	24 464,70 ha 35,3% dane własne JST, RDOŚ, GUS	27 500 ha 40%
	liczba nowych obiektowych form ochrony przyrody (np. nowe pomniki przyrody, użytki ekologiczne, rezerwaty)	szt.	3 dane własne JST, RDOŚ, GUS	10
<i>Cel 3. Zachowanie wysokich walorów krajobrazowych</i>				
	ilość wydanych decyzji, zgodnych z przyjętą polityką ochrony środowiska	%	b.d. dane własne JST	100
	odsetek terenów objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego	%	Brak danych/dane własne JST	50
<i>Cel 4. Racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych</i>				
	wodochłonność na terenie powiatu energochłonność na terenie powiatu	m ³ lub kWh/rok/ mieszkańca	62,9 woda 798,9 kWh energia GUS	50,0 woda 700,0 energia
II. POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA				
<i>Cel 1. Ochrona jakości wód</i>				

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU NOWOMIEJSKIEGO

	ilość wykonanej infrastruktury dla ochrony środowiska (np. wodociągi, kanalizacja sanitarna)	km %	<ul style="list-style-type: none"> • sieć wodociągowa 142,2 km • sieć kanalizacyjna 23,1 km dane własne JST, GUS	<ul style="list-style-type: none"> • sieć wodociągowa 150 km • sieć kanalizacyjna 50 km
	jakość odprowadzanych ścieków – odsetek ścieków oczyszczanych z podwyższoną redukcją biogenów	%	81 WIOŚ	90
	odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	44 WIOŚ	60
	jakość wód powierzchniowych (odsetek wód - JCWP o stanie bardzo dobrym lub dobrym)	% długości rzek % ha jezior	b.d. WIOŚ	80% rzek 50% jezior
	jakość wód podziemnych (odsetek JCWPd o stanie bardzo dobrym lub dobrym)	% objętości	b.d. WIOŚ	90
	realizacja programu małej retencji – liczba nowych przedsięwzięć	szt. nowych inwestycji rocznie	1 dane własne JST	2
<i>Cel 2. Ochrona powierzchni ziemi</i>				
	ilość odpadów poddanych odzyskowi	tys. Mg/a	1,4 dane własne JST	3,0
	ilość odpadów poddanych recyklingowi	tys. Mg/a	1,4 dane własne JST	3,0
	liczba dzikich wysypisk śmieci	szt.	2 dane własne JST, GUS	0
	odsetek odpadów biodegradowalnych wydzielanych z ogólnego strumienia odpadów	%	<50 dane własne JST	50
	liczba składowisk odpadów do rekultywacji	szt.	2 dane własne JST	0
	udział gleb kwaśnych	%	brak danych Stacja Chemiczno-Rolnicza	<10%
<i>Cel 3. Czyste powietrze</i>				
	ilość energii z odnawialnych źródeł energii	MW	ok. 10 MW	50 MW
	liczba biogazowni rolniczych	szt.	1	2
	liczba obszarów (stref) z przekroczonymi normami pyłu	szt.	1 dane własne JST, WIOŚ	0

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU NOWOMIEJSKIEGO

	ilość zanieczyszczeń gazowych/pyłów wprowadzanych do atmosfery (bez CO ₂)	Mg/Mg	52/2 dane własne JST, GUS	40/1
	liczba uciążliwych źródeł hałsu	szt.	0 dane własne JST, WIOŚ 2015	0
	liczba stref ciszy (jeziora)	szt.	20 dane własne JST	25
	liczba przekroczeń oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego	%	0 dane własne JST	0
	długość i liczba ścieżek rowerowych	km szt.	b.d. dane własne JST	100 km/10 szt.
Cel 4. Różnorodność biologiczna				
	udział form przyrodniczych objętych ochroną prawną do powierzchni ogółem	%	35,3 dane własne JST, RDOŚ	40
	wskaźnik lesistości	%	21,5 dane własne JST, GUS	25
III. EDUKACJA EKOLOGICZNA				
Cel 1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu				
	liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych na terenie powiatu	szt.	b.d. dane własne JST	20
	liczba i długość nowych ekologicznych ścieżek edukacyjnych rocznie	szt. km	dane własne JST, Lasy Państwowe	1 szt. /2 km
	nakłady w budżetach jst (gmin i powiatu) na edukację ekologiczną	zł	b.d. dane własne JST	100 tys.
	liczba organizacji pozarządowych działających głównie na rzecz ochrony środowiska i edukacji ekologicznej	szt.	3 dane własne JST	5

Zestawienie informacji wyjściowych o wybranych wskaźnikach oceny realizacji Programu

Wskaźniki	Jednostka miary	Stan wyjściowy (2015 r)	Źródło informacji o wskaźnikach
2	3	4	5
udział obszarów przyrodniczo cennych, chronionych prawnie	ha %	24 464,70 ha 35,3 %	dane własne JST, RDOŚ / GUS
wodochłonność energochłonność	właściwa jednostka w czasie do PKB, produkcji, mieszkańca, np. m ³ /rok/mieszkańca	woda z wodociągów: <ul style="list-style-type: none"> na 1 mieszkańca 39,7 m³/rok na 1 korzystającego / odbiorcę 43,2 m³/rok energia elektryczna <ul style="list-style-type: none"> na 1 mieszkańca miasta 798,9 kWh na 1 korzystającego / odbiorcę (gosp.dom.) w miastach 2 327,7 kWh 	GUS
ilość wykonanej infrastruktury dla ochrony środowiska	km	Sieć rozdzielcza na 100 km ² <ul style="list-style-type: none"> sieć wodociągowa 142,2 km sieć kanalizacyjna 23,1 km 	dane własne JST GUS
ładunek zanieczyszczeń doprowadzanych do wód powierzchniowych	kg/rok	Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu: <ul style="list-style-type: none"> BZT₅ 7 291 kg/rok ChZT 45 350 kg/rok zawiesina 9 790 kg/rok azot ogólny 7 536 kg/rok fosfor ogólny 442 kg/rok 	dane własne JST, WIOŚ GUS
ilość odpadów wytworzonych	Mg/a	6,1 tys. Mg/a	dane własne JST GUS
ilość odpadów biodegradowalnych wydzielanych z ogólnego strumienia odpadów	Mg/a	unieszkodliwione poprzez kompostowane – 0,0 tys. Mg/a	dane własne JST
wielkość niskiej emisji	Mg/a	Emisja zanieczyszczeń gazowych: <ul style="list-style-type: none"> dwutlenek siarki 26 Mg/a tlenki azotu 10 Mg/a tlenek węgla 16 Mg/a dwutlenek węgla 6 703 Mg/a 	dane własne JST, WIOŚ, GUS
udział powierzchni zalesianych do powierzchni ogółem	ha %	10,74 ha 0,02 %	dane własne JST, GUS
wskaźnik lesistości powiatu	%	21,44%	GUS

WNIOSKI PROGRAMU:

- zły stan ekologiczny wód powierzchniowych,
- brak prawidłowej gospodarki ściekowej (niski wskaźnik skanalizowania),
- zaśmiecone środowisko, spotykane „dzikie wysypiska”,
- chaotyczny rozwój indywidualnej zabudowy letniskowej, ograniczający możliwości powszechnego korzystania ze środowiska w przyszłości,
- brak zapewnionego swobodnego dostępu do wód publicznych,
- brak dostatecznej ochrony obszarów szczególnie cennych przyrodniczo,
- niski poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- spadek poziomu wód gruntowych i lustra wody większości zbiorników wodnych, szczególnie małych,
- nadmierna liczebność niektórych gatunków zwierząt (bóbr, kormoran, norka amerykańska, rak pręgowaty)
- niskie nakłady na zadania związane z ochroną środowiska.

6 STOPIEŃ REALIZACJI PROGRAMU

Poniżej przedstawiono w formie tabelarycznej stan realizacji zadań wyznaczonych w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Nowomiejskiego. Zachowano układ analogiczny do tabeli celów i zadań, przy czym uwzględniono także te pozycje, w których realizacji nie planowano uczestnictwa Powiatu.

Szczególny nacisk położono na realizację zadań związanych z edukacją ekologiczną.

6.1 Ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych

I. OCHRONA I RACJONALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH				
Zadania (działania) podstawowe	Zadania szczegółowe (przedsięwzięcia)	Sily/środki zaangażowane w realizację w 2017 i 2018 r.	Poziom realizacji, osiągnięcia zadań/działań w ramach procesu w 2017 i 2018 r.	Uwagi/ w przypadku braku pełnej realizacji zadania/działania (dlaczego?)
1	2	3	4	5
Cel 1. Skuteczna ochrona środowiska naturalnego				
	stosowanie instrumentów prawno-ekonomicznych (opłaty, kary, skuteczniejsze kontrole) oraz ich egzekwowanie	<p>W ramach budżetu jednostki</p> <p>Środki z opłat: Powiat 2017- 65 tys. zł 2018 – 60 tys. zł</p> <p>Gmina Kurzętnik 38,8 tys. zł</p> <p>Pozostałe gminy: brak danych</p>	<p>Zadanie ciągłe.</p> <p>Działania kontrolne WIOŚ: na terenie województwa w 2017 r.: 2024 kontrole, 237 powiadomień do innych organów, 93 mandaty na kwotę 34,5 tys. zł, 319 zarządzeń, 364 pouczenia. 2018 r: brak danych</p> <p>Starostwo Powiatowe: Przeprowadzono 6 postępowań kontrolnych w 2017 r. i 10 w 2018 r. Cofnięto 1 zezwolenie na zbieranie odpadów.</p> <p>W 2018 r. kontrole PSP, Policji i Starostwa Powiatowego pod kątem zagrożenia pożarowego miejsc zbierania i magazynowania odpadów.</p>	<p>W Starostwie Powiatowym niewystarczające zasoby kadrowe i budżetowe do prowadzenia kontroli, szczególnie w zakresie ochrony gruntów.</p> <p>W zakresie korzystania z wód od 01.01.2018 r. zadania wykonuje PGW WP</p>
	zagospodarowanie przestrzenne z bezwzględny uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska i krajobrazu	Gmina Kurzętnik 105 tys. zł	<p>Zadanie ciągłe.</p> <p>Procedura uzgodnień aktów planowania przestrzennego pod kątem w przez RDOŚ.</p> <p>Poziom objęcia terenu powiatu m.p.z.p. jest znacząco niższy od wartości docelowej 50%. (2015 r. – 6,8%, 2017 r. – 7%, źródło: GUS)</p>	Brak skutecznej ochrony prawnej krajobrazu.

	aktualizacja dokumentów strategicznych pod kątem wymagań ochrony środowiska, przyrody oraz ochrony krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem konieczności zachowania i tworzenia korytarzy ekologicznych	<p>Uwzględniono m.in. przy opracowaniu Strategii Rozwoju Powiatu</p> <p>Gmina Kurzętnik 4,3 tys. zł</p> <p>Gmina Biskupiec 36,9 tys. zł</p>	<p>Dokonano w 2018 r. oceny konieczności zmian w celach i zadaniach z obszaru ochrona środowiska w Strategii rozwoju powiatu nowomiejskiego na lata 2015-2022</p> <p>W zapisach UPUL uwzględniono tzw. okres lęgowy ptaków 1 marca – 15 października, w którym wyklucza się działania typowo gospodarcze z wyjątkiem zabiegów sanitarnych oraz zasady gospodarowania na terenach chronionych, w tym Natura 2000.</p> <p>Gmina Kurzętnik: aktualizacja Gminnego Programu Ochrony Środowiska Gmina wiejska NML: Gminnego Programu Ochrony Środowiska</p>	Prace nad aktualizacją Strategii rozwoju powiatu nowomiejskiego na lata 2015-2022, gdzie uwzględniono wymagania przyrodnicze rozpoczęto w 2019 r.
	ochrona linii brzegowych zbiorników wodnych, w szczególności poprzez konsekwentne utrzymywanie wokół jezior i rzek stref ochronnych zagospodarowanych trwałą zielenią oraz niezabudowanych a także zakaz zabudowy letniskowej w bezpośrednim sąsiedztwie wód	36,9 tys. zł	Realizowano: w gminie Biskupiec uwzględniono zadanie w ramach aktualizacji Studium zagospodarowania przestrzennego na pow. 242 ha.	Od 1 stycznia 2018 r. zadania związane z gospodarką wodną, w tym linii brzegowych ochroną zbiorników wodnych wykonuje PGW Wody Polskie
	zapobieganie stwarzaniu kolejnych barier ekologicznych, likwidowanie już istniejących	Brak szczegółowych informacji o kosztach	<p>Realizowano: w gminie Biskupiec uwzględniono zadanie w ramach aktualizacji Studium zagospodarowania przestrzennego.</p> <p>W latach 2017-2018 nie realizowano i nie modernizowano przepławek dla ryb.</p> <p>Budowa przejść dla zwierząt w ramach przebudowy przepustów drogowych.</p>	Brak praktycznej realizacji wojewódzkiego Programu udrażniania rzek: budowy nowych przepławek i modernizacji istniejących
	planowanie przeznaczania terenów pod rekreację oraz infrastrukturę turystyczną w sposób nienaruszający walorów środowiska i krajobrazu	-	<p>Zadanie ciągłe.</p> <p>Procedura uzgodnień aktów planowania przestrzennego pod kątem ochrony środowiska i przyrody przez RDOŚ.</p>	Niewystarczający stopień pokrycia terenu mpzp

	tereny przeznaczone pod turystykę i rekreację oraz masowo odwiedzane powinny być kompleksowo wyposażone w niezbędną infrastrukturę sanitarną oraz służącą zagospodarowaniu odpadów	Gmina Kurzętnik 1,3 tys. zł	Gmina Kurzętnik: wyposażenie terenów turystycznych (Góra Zamkowa, przystań kajakowa na Drwęcy w Kurzętniku) w przenośne toalety TOI TOI	
	dostosowanie nasilenia presji turystycznej i penetracji do odporności i chłonności turystycznej terenu	-	Ograniczenia używania niektórych rodzajów środków pływających (spalinowych) na turystycznie atrakcyjnych akwenach powiatu. Ograniczenia połowu ryb ze środków pływających na niektórych akwenach wprowadzone przez użytkowników rybackich (PZW)	Brak informacji o występowaniu na terenie powiatu w okresie raportowania przypadków presji turystycznej naruszającej stan środowiska
	kontrola turystyki i wypoczynku, szczególnie na terenach o dużej wartości przyrodniczej	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Zadanie ciągłe: kontrole PSR i SSR ze szczególnym uwzględnieniem terenów przyrodniczo cennych w sezonie turystycznym. Kontrole miejsc wypoczynku zorganizowanego przez PSSE	
	na obszarach najcenniejszych przyrodniczo dopuszczanie ruchu turystycznego tylko po wyznaczonych szlakach i w obecności przewodnika – kontrolowana turystyka kwalifikowana	Brak szczegółowych informacji o kosztach	W planach ochrony obiektów przyrodniczych, np. rezerwat Wyspa na jez. Partęciny Wielkie (tj. Wielka Syberia na jez. Wielkie Partęczyny) Wprowadzenie ograniczeń wędkowania na akwenach pod ochroną przyrodniczą (np. Piekiełko na Welu – poruszanie się tylko po istniejących ścieżkach) przez użytkowników rybackich (PZW)	

	odpowiednie oznakowanie szlaków turystycznych wraz z informacjami o regulaminie, obowiązujących przepisach i karach za ich naruszanie	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Realizowano. RDOŚ i PK umieszczały i utrzymywały tabliczki informujące o formach ochrony: Natura 2000, PK, rezerваты przyrody. Obiekty przyrodniczo cenne, miejsca postojowe itp. oznakowane przez PGL Lasy Państwowe Tabliczki informujące o akwenach umieszczane również przez użytkowników rybackich wód (PZW). Informacje w przewodnikach przyrodniczych i turystycznych, wykonanych również w formie multimedialnej.	
	pełna, egzekwowalna odpowiedzialność organizatorów za imprezy masowe na wolnym powietrzu	W ramach budżetu imprez masowych	Zadanie ciągłe	
Cel 2. Zachowanie istniejącego świata roślin i zwierząt				
	ochrona terenów przyrodniczo cennych	Gmina Kurzętnik 2,2 tys. zł	Wykonanie opracowania – diagnozy i inwentaryzacji stanowiska storczyka kukułki bałtyckiej celem jego prawnej ochrony przed degradacją w związku z planowaną w sąsiedztwie budową fermy wielkoobsadowej Prowadzono przez Starostwo Powiatowe wspólne z PSR oględziny terenów chronionych pod kątem zachowania ich walorów	
	ochrona ekosystemów wodnych, w tym wprowadzenie zakazu znacznych zmian stosunków wodnych na obszarach przyrodniczo cennych (obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody)	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Zadanie ciągłe. Dla części obszarów przyrodniczo cennych (Natura 2000, rezerваты przyrody) opracowano i przyjęto Plany ochrony - RDOŚ.	Od 1 stycznia 2018 r. zadania związane z gospodarką wodną, w tym melioracjami wodnymi, wykonuje PGW Wody Polskie

	zachowanie równowagi gatunkowej	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Redukcja nadmiernej liczebności niektórych gatunków łownych (dzik, jeleń). Preferowanie gatunków drapieżnych podczas zarybień wód przez użytkowników rybackich (PZW), restytucja i wzmocnienie liczebności gatunków zagrożonych (jesiotr ostroń, łosoś, cęć, świnka, pstrąg potokowy, lipień)	
Cel 3. Zachowanie wysokich walorów krajobrazowych				
	niedopuszczanie do trwałych zmian rzeźby terenu na dużych powierzchniach	-	Zadanie ciągłe. W ramach procesów planowania przestrzennego.	
	lokalizacja ferm wielkotowarowych uzależniona od spełniania przepisów środowiskowych, limitowanie wielkości obsady obszarem posiadanych gruntów, warunkującym pełne zagospodarowanie odchodów zwierzęcych i dobrostan zwierząt - niedopuszczalna jest kolizja lokalizacji z wymogami w zakresie ochrony środowiska i ochrony przyrody	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Gmina Biskupiec: 2 postępowania administracyjne zakończone odmową wydania decyzji środowiskowej/lokalizacyjnej	
	umożliwianie lokalizowania wysokich budowli (np. maszty telefoniczne) tylko poza terenami o najwyższych walorach krajobrazowych z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury oraz uwarunkowanie prowadzenia inwestycji liniowych sposobem najmniej kolidującym z krajobrazem	-	Zadanie ciągłe. W ramach procesów planowania przestrzennego.	
	dążenie do harmonii zabudowy z krajobrazem, preferowanie budownictwa o charakterze tradycyjnym i regionalnym	-	Zadanie ciągłe. W ramach procesów planowania przestrzennego.	
Cel 4. Racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych				
	racjonalne zużycie wód, materiałów i energii	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Zadanie ciągłe. Prowadzenie edukacji ekologicznej oraz specjalnych pogadanek i prelekcji w placówkach oświatowych. Promowanie instalacji energooszczędnych i rozwiązań termomodernizacyjnych.	

	uruchomienie programów oszczędzania wody, w tym ograniczenie zużycia wody do celów przemysłowych	Brak szczegółowych informacji o kosztach	<p>Zadanie ciągłe. Prowadzenie edukacji ekologicznej oraz specjalnych pogadanek i prelekcji w placówkach oświatowych.</p> <p>Zużycie wody ogółem w powiecie : 2015 r.: 2 7084,2 dam³ 2017 r.: 2 5088,4 dam³</p> <p>Zużycie wody w przemyśle w powiecie : 2015 r.: 49 dam³ 2017 r.: 22 dam³</p>	
--	--	--	--	--

6.2 Poprawa jakości środowiska

II. POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA				
Zadania (działania) podstawowe	Zadania szczegółowe (przedsięwzięcia)	Śity/środku zaangażowane w realizację w 2017 i 2018 r.	Poziom realizacji, osiągnięcia zadań/działań w ramach procesu w 2017 i 2018 r.	Uwagi/ w przypadku braku pełnej realizacji zadania/działania (dlaczego?)
1	2	3	4	5
Cel 1. Ochrona jakości wód				
	rozwój infrastruktury dla ochrony środowiska	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Realizowano. Gmina Biskupiec: budowa sieci kanalizacyjnej Ostrowite 2 km Lipinki-Mierzyn 4,9 km Biskupiec 0,1 km Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków: 2015 r. – 45,3%, 2017 r. – 50,8% Wartość docelowa do 2024 r. – 60% (źródło: GUS)	
	modernizacja oczyszczalni ścieków oraz tworzenie warunków do budowy oczyszczalni przydomowych i przyzagrodowych, gdy nie ma możliwości przyłączenia do zbiorowej sieci kanalizacyjnej lub jest to nieuzasadnione ekonomicznie	Gmina Biskupiec: Brak szczegółowych informacji o kosztach Gmina Kurzętnik 2017 – 28 tys. zł 2018 – 8 tys. zł Gmina Grodziczno 2017 – 18 tys. zł 2018 – 60 tys. zł	Realizowano. Gminy udzielają wsparcia, w tym również w formie dotacji, na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków (Gmina Biskupiec: 2017 – 89 szt., 2018 – 55 szt., Kurzętnik – 8 szt., Grodziczno: 2017 r.: 6 szt., 2018 r.: 20 szt.). Gmina Kurzętnik: opracowanie dokumentacji na modernizację gminnej oczyszczalni ścieków w Kurzętniku	

	wyposażenie sieci kanalizacji deszczowej w urządzenia podczyszczające	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Na bieżąco. Nowo realizowane przedsięwzięcia obejmujące kanalizację deszczową stosują podczyszczanie wód opadowych poprzez piaskowniki separatorów substancji ropopochodnych	
	rekultywacja zdegradowanych ekosystemów wodnych	-	Brak informacji o zdiagnozowaniu potrzeb w tym zakresie oraz podejmowanych w tym zakresie przedsięwzięciach.	Od 1 stycznia 2018 r. zadania związane z gospodarką wodną, w tym melioracjami wodnymi, wykonuje PGW Wody Polskie
	prawidłowa modernizacja istniejących i likwidacja nieczynnych ujęć wody	-	Zadanie ciągle. Ujęcia wód publicznych są regularnie monitorowane i następuje ich modernizacja.	
	rozbudowa systemu małej retencji	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Odbudowa systemu małej retencji skierowana jest głównie w stronę utrzymania retencji naturalnej, obszarów wodno-błotnych i podmokłych oraz rozpoznania możliwości i późniejszej realizacji mikropiętrzeń na małych ciekach np. w lasach	Od 1 stycznia 2018 r. zadania związane z gospodarką wodną, w tym melioracjami wodnymi, wykonuje PGW Wody Polskie
	renaturyzacja obszarów wodno-błotnych	-	Większość cennych obszarów wodno-błotnych objęta jest ochroną przyrodniczą, najczęściej jako rezerwat przyrody. Działania wynikają z przyjętych planów ochrony.	
	wzmocnienie systemu monitoringu i kontroli wód powierzchniowych i podziemnych	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Nadzór nad wodą pobieraną do celów spożywczych – PPIS System monitoringu jakości wód powierzchniowych – WIOŚ	Od 1 stycznia 2018 r. zadania związane z gospodarką wodną, w tym melioracjami wodnymi, wykonuje PGW Wody Polskie
	kontrola przestrzegania wymagań stref ochronnych wód podziemnych	-	Na etapie uzgodnień przez WP aktów planowania przestrzennego	
	ochrona stref litoralowych zbiorników wodnych	-	Na etapie uzgodnień przez WP aktów planowania przestrzennego	
	zmniejszanie tzw. spływów obszarowych z obszarów wiejskich	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Wdrażanie Dyrektywy azotanowej – działania informacyjne i promujące WODR, ARiMR, Izby Rolniczych, kontrolne WIOŚ	
	skuteczne zabezpieczenie przed umyślnym lub nieświadomym zanieczyszczeniem wód powierzchniowych i podziemnych	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Bieżący monitoring publicznych ujęć wód podziemnych przez ich administratorów. W 2017 kontrole publicznych ujęć wody przez Starostwo Powiatowe.	

	budowa i utrzymanie spójnego systemu ochrony przeciwpowodziowej	Gmina Kurzętnik: 1 100 zł	Opracowanie aktualizacji Operacyjnego planu ochrony przeciwpowodziowej – załącznika do Powiatowego Planu Zarządzania Kryzysowego. Gmina Kurzętnik: zakup worków na piasek do użycia w celu ochrony przed powodzią	
	wspólne działania z gminami i ich związkami w celu usprawnienia i unowocześnienia gospodarki wodno-ściekowej	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Zadanie ciągle do 2020. W latach 2017-2018 nie prowadzono istotnych działań inwestycyjnych. Dalszy rozwój sieci kanalizacyjnej i systemu przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach zabudowy rozproszonej	
Cel 2. Ochrona powierzchni ziemi				
	ograniczanie powstawania odpadów u źródła	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Edukacja w szkołach. Wydawnictwa (ulotki). Akcje medialne. Promocja stosowania na imprezach masowych naczyń i szućców w pełni biodegradowalnych lub ekologicznych – Ekologiczny Jarmark Wielkanocny organizowany przez Starostwo Powiatowe	Zadania gmin w tym zakresie wykonuje w dużej części Związek Gmin Regionu Ostródzko-Hawskiego „Czyste Środowisko” i Ekologiczny Związek Gmin „Działdowszczyzna” – gm. Grodziczno
	segregacja i selektywna zbiórka odpadów	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Wdrażanie systemu odbioru odpadów segregowanych. Ustalanie opłaty za odbiór odpadów segregowanych na poziomie znacząco niższym od opłaty za odbiór odpadów zmieszanych. Edukacja w szkołach. Wydawnictwa (ulotki). Akcje medialne.	j.w.

	organizowanie punktów zbiórki makulatury, stłuczki szklanej, puszek aluminiowych itp. oraz punktu odbioru odpadów niebezpiecznych z posesji prywatnych i użyteczności publicznej	<p>Gmina Biskupiec 2017 – 4 tys. zł 2018 – 0,4 tys. zł</p> <p>Gmina Kurzętnik: 2017 r.: 15,9 tys. zł 2018 r.: 39,5 tys. zł</p> <p>Gmina miejska NML 19,3 tys. zł</p> <p>Gmina wiejska NML: 20 tys. zł</p>	<p>Punkt zbiórki zużytych baterii w Starostwie Powiatowym</p> <p>Organizacja punktów zbiórki surowców w szkołach</p> <p>Wsparcie odbioru i utylizacji odpadów azbestowych: Gminy: miejska NML, wiejska NML, Kurzętnik i Grodziczno</p> <p>Gmina Biskupiec: zbiórka azbestu: 2017- 53 obiekty, 177,563 Mg, 2018 – 47 obiekty 133,74 Mg</p>	
	rekultywacja składowisk odpadów	<p>Gmina Kurzętnik 5,2 tys. zł</p> <p>Partycypacja w kosztach ze strony gminy wiejskiej i miejskiej NML</p>	Monitoring zrehabilitowanego składowiska odpadów komunalnych w Lipowcu	
	likwidacja nielegalnych wysypisk odpadów	Brak szczegółowych informacji o kosztach	W ramach akcji społecznych sprzątania terenu np. wiosennej "Pływaj z nami czystymi rzekami" (Marzanna 01.04.2017 r. i jesiennej „Sprzątanie świata” uprzątnięcie miejsc zanieczyszczonych odpadami	
	właściwe zagospodarowanie odpadów medycznych	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Zadanie ciągłe. Punkty odbioru leków i odpadów medycznych w aptekach	
	kontrola i monitoring systemu zagospodarowania chemikaliów	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Nadzór nad stosowaniem środków ochrony roślin prowadzony w sposób ciągły przez WIOŚ	
	uregulowanie postępowania z odpadami motoryzacyjnymi przez osoby fizyczne	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Zadanie ciągłe. Akcje edukacyjne.	Brak uregulowań prawnych w tym zakresie
	ochrona gleb przed degradacją	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Działania informacyjne WODR, ochrona gruntów wyższych klas bonitacyjnych oraz pochodzenia organicznego na etapie uzgadniania aktów planowania przestrzennego przez Starostwo Powiatowe	

	rekultywacja gruntów zdegradowanych	W ramach zadań i środków własnych	Kontrole wykonania rekultywacji przez Starostwo. Bieżące prowadzenia prac rekultywacyjnych na terenach zdegradowanych w wyniku działalności górniczej (odkrywkowe wydobywanie kruszywa naturalnego).	Środki budżetu państwa (zadanie zlecone) nie zostały zabezpieczone w 2017 i 2018 r.
	ograniczanie degradacji gleb poprzez górnictwo	W ramach zadań i środków własnych	Odpowiednie ustalanie warunków i terminów rekultywacji gruntów oraz kontrole ich wykonania	
	właściwe użytkowanie rolnicze gleb, w tym odpowiednie nawożenie i stosowanie środków ochrony roślin	W ramach zadań i środków własnych	Działalność informacyjna WODR. Nadzór nad stosowaniem środków ochrony roślin prowadzony w sposób ciągły przez WIORiN	
	zapobieganie zanieczyszczaniu metalami ciężkimi	W ramach zadań i środków własnych	Działalność informacyjna WODR	
	stosowanie fitomelioracji, zalesień gruntów nieprzystających rolniczo	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Działalność informacyjna WODR. Spotkania informacyjno-szkoleniowe dla właścicieli lasów prywatnych oraz osób zainteresowanych zalesianiem gruntów organizowane corocznie przez Starostwo Powiatowe. Wspieranie (premie zalesieniowe) zalesiania marginalnych gruntów rolnych – ARiMR.	
	zachowywanie odpowiedniego odczynu gleb	W ramach zadań i środków własnych	Działalność informacyjna WODR.	
	prowadzenie obserwacji zmian chemizmu gleb, a w szczególności koncentracji metali ciężkich w glebach użytkowanych rolniczo	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Monitoring WIOŚ. W 2017 r. wykonywano badania zawartości azotu mineralnego w glebach.	
	ograniczenie przeznaczania gleb o wysokich klasach bonitacyjnych na cele nierolne i nieleśne	Ochrona gruntów rolnych w Starostwie w ramach uzgadniania decyzji wz	Działanie ciągłe. W ramach uzgodnień aktów planowania przestrzennego, w szczególności projektów decyzji wzięt przez Starostwo Powiatowe. Ograniczanie zmian lasu na cele rolne przez Starostwo Powiatowe oraz lasu na cele nierolnicze i nieleśne przez RDLP.	
	poprawianie wartości użytkowej gleb oraz zapobieganie obniżaniu ich produktywności przez stosowanie odpowiednich zabiegów technicznych i agrotechnicznych	W ramach zadań i środków własnych	Działalność informacyjna WODR	
Cel 3. Czyste powietrze				

	wprowadzanie odnawialnych źródeł energii, ze szczególnym uwzględnieniem biomasy	Gmina Biskupiec 2017 – 1 inst. 2018 – 5 inst. Brak szczegółowych informacji o kosztach	Wymiana pieca centralnego ogrzewania w kotłowniach zbiorczych na terenie Biskupca w budynkach mieszkalnych (bloki i ośrodek zdrowia) – 2018 r. Promocja energii słonecznej, budowa nowych instalacji fotowoltaicznych, rozbudowa biogazowni rolniczej w Boleszynie, zmiana źródła ciepła obiektów użyteczności publicznej z wysokoemisyjnych na kotły na biomasę	
	działania pomagające zakładać plantacje roślin energetycznych	-	Zadanie ciągłe. Brak informacji o działaniach w tym zakresie w latach 2017-2018	Niejasne uregulowania prawne, brak uzasadnienia ekonomicznego i podmiotów zainteresowanych prowadzeniem plantacji
	analiza zasobów i potencjalnych możliwości rozwoju odnawialnych źródeł energii na terenie powiatu	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Konferencja „OZE ze szczególnym uwzględnieniem fotowoltaiki” dla społeczności lokalnej – Jamielnik 09.05.2018 r. Udział samorządów lokalnych i przedsiębiorców z terenu powiatu nowomiejskiego na corocznych „Dniach Energii Odnawialnej” w Brodnicy	
	promowanie stosowania lepszej jakości paliw oraz paliw niskoemisyjnych	Gmina miejska NML: 20 tys. zł	Dofinansowanie wymiany pieców c.o. na paliwo niskoemisyjne – gmina miejska NML	
	stosowanie instalacji wysokosprawnych i nowych, przyjaznych dla środowiska technologii	Gmina Kurzętnik 629,4 tys. zł Gmina Kurzętnik 228,9 tys. zł	Gmina Kurzętnik: opracowanie i wdrożenie programu „Słoneczna Gmina” – montaż instalacji fotowoltaicznych na 6 budynkach użyteczności publicznej Modernizacja oświetlenia ulicznego w Brzoziu Lub. – 49 opraw LED	

	budowa nowych urządzeń ograniczających emisję, tam gdzie nie można ograniczyć zanieczyszczeń do powietrza w inny sposób	Gmina Kurzętnik 39,6 tys. zł Gmina Biskupiec 2017 – 1 inst. 2018 – 1 inst.	Emisja zanieczyszczeń gazowych do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych: 2015 r. – 6 755 Mg, 2017 r. – 8 445 Mg Emisja zanieczyszczeń pyłowych do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych: 2015 r. - 2 Mg, 2017 r. - 3 Mg Redukcja zanieczyszczeń: 2015 r. - 92,9%, 2017 r. - 98,9% (źródło GUS)	
	termomodernizacja budynków	Gmina Biskupiec 2017 – 1 inst. 2018 – 1 inst. Gmina Grodziczno 518 tys. zł	Budynek GOP i OSP – 2017 r., budynek ratusza i GOPS – 2018 r. Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Mrocznie	
	działania ograniczające zużycie energii, w tym elektrycznej	Gmina Kurzętnik 38 tys. zł (w tym dotacja WFOŚiGW 30 tys. zł.)	Opracowanie Strategii Kurzętnickiego Klastra Energii	
	ograniczenia w transporcie tranzytowym przez zwartą zabudowę	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Procedura projektowa i inwestycyjna obwodnicy Nowego Miasta Lubawskiego	
	budowa ekranów akustycznych	Brak	Nie realizowano	Brak zdiagnozowanej potrzeby budowy ekranów
	nakładanie obowiązku ograniczania hałasu przemysłowego środkami technicznymi	W ramach zadań i środków własnych	1 przypadek w zakładzie branży drzewnej, hałas suszarni i wentylatorów, wykonano zalecenia WIOŚ.	
	lokalizacja zakładów uciążliwych ze względu na poziom hałasu poza terenami zabudowanymi	-	Brak informacji o wprowadzeniu takich uregulowań do m.p.z.p. lub odmowie wydania warunków zabudowy ze względu na potencjalny hałas	
	kontrola przestrzegania ustaleń w strefach ciszy i na akwenach objętych zakazem stosowania jednostek pływających z silnikami spalinowymi	W ramach zadań i środków własnych	Realizowano. Podczas kontroli akwenów przez PSR oraz SSR uwzględnia się również przedmiotowe zakazy i ograniczenia	

	budowa ścieżek rowerowych	1 844 tys. zł Gmina miejska NML 2841,7 tys. zł Gmina Kurzętnik 2328,3 tys. zł Gmina wiejska NML	Zrealizowano w części. Założenie do 2024 r. to 100 km ścieżek rowerowych. Gmina Kurzętnik: ścieżka rowerowa Kurzętnik - Lipowiec Gmina wiejska NML: ścieżka Nowe Miasto Lubawskie – Radomno, 4,71 km	
	wspieranie transportu przyjaznego dla środowiska	j.w.	Budowa ścieżek rowerowych j.w.	
	dbałość o stan czystości terenów zabudowanych (wtórna emisja niezorganizowana z zapyłonych ulic potęgowana przez ruch pojazdów)	W ramach zadań i środków własnych	Utrzymanie dróg i chodników na terenie Nowego Miasta Lubawskiego (zamiatarka).	
	eliminacja zagrożeń spowodowanych emisją elektromagnetyczną	W ramach zadań i środków własnych	Pomiary pól elektromagnetycznych przez GIOŚ. W latach 2017-2018 w ramach monitoringu nie prowadzono pomiarów w punktach na terenie powiatu nowomiejskiego.	Badania PEM prowadzone są przez GIOŚ w oparciu o harmonogram kontroli
	monitoring i kontrola urządzeń powodujących emisję elektromagnetyczną	W ramach zadań i środków własnych	Zgłoszenia instalacji w Starostwie Powiatowym	
Cel 4. Bioróżnorodność				
	zachowanie siedlisk oraz miejsc rozrodu gatunków chronionych i rzadkich	Gmina Kurzętnik 2,2 tys. zł	Ustanowienie użytków ekologicznych przez Radę Gminy Kurzętnik: - ekosystemów wodno-błotnych Torfowiska Kąciki - ekosystemów wodno-błotnych Uroczyska Mikołajki - ekosystemów wodno-błotnych Uroczyska Ostrówki - ekosystemów wodno-błotnych Wilczy Las - stanowiska kukułki bałtyckiej (storczyka) oraz siedliska wilgotnej łąki i podmokłego lasu olchowego ochrona tarlisk i szlaków migracji ryb wędrownych (przepławki) przez PSR i SSR	

	objęcie ochroną prawną cennych obszarów przyrodniczych lub podniesienie rangi formy ochrony	Gmina Kurzętnik 2,2 tys. zł	<p>Wykonano założenie POŚ w 60% (zakładano utworzenie do 2014 r. 10 nowych obiektów chronionych). Udział powierzchni prawnie chronionych 35,3% - docelowo 40%.</p> <p>Uchwała Nr XL/344/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 7 listopada 2017 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego „Torfowisko Kąćki”</p> <p>Uchwała Nr XL/345/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 7 listopada 2017 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego „Uroczysko Mikołajki”</p> <p>Uchwała Nr XL/343/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 7 listopada 2017 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego „Wilczy las”</p> <p>Uchwała Nr XL/346/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 7 listopada 2017 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego „Uroczysko Ostrówki”</p> <p>Uchwała Nr II/25/18 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 14 grudnia 2018 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego „Wielkie Bałówki”</p> <p>Przygotowanie procedury objęcia ochroną jako pomnik przyrody drzewa gat. szalkak w gminie Grodziczno (Trzcina, w sąsiedztwie rez. Piekiełko) – uznanego Uchwałą Rady Gminy Grodziczno w 2019 r.</p>	
	czynna ochrona cennych gatunków flory i fauny	<p>Gmina Kurzętnik 2,2 tys. zł</p> <p>Starostwo Powiatowe 1 tys. zł</p>	<p>Akcje edukacyjne prowadzone przez Starostwo Powiatowe w szkołach: Poznajemy ptaki krajowe wraz z przekazywaniem szkołom budek lęgowych dla ptaków, Rola owadów w przyrodzie wraz z przekazaniem szkołom domków dla owadów</p> <p>akcja rozwieszanie budek lęgowych dla ptaków przy szkołach prowadzona przez Starostwo Powiatowe</p>	

	renaturyzacja zniszczonych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych	-	Nie prowadzono w latach 2017-2018	
	wspieranie programu restytucji gatunków rodzimych	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Restytucja jesionu ostronosego w Drwęcy	
	zahamowanie inwazyjnego rozprzestrzeniania się gatunków obcych (m.in. rak pręgowany, norka amerykańska)	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Usuwanie mechaniczne barszczu Sosnowskiego na pojedynczych stanowiskach w gminie Biskupiec	
	preferowanie prowadzenia zarybień materiałem z tego samego dorzecza	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Realizacja przez Okręg PZW w Toruniu podczas wykonywania wynikających z operatów rybackich zabiegów zarybiania obwodów rybackich – produkcja własnego materiału zarybieniowego w oparciu o tarlaki pozyskane z dorzecza Drwęcy przez ZGWR Grzmięca	Brak dostępności materiału zarybieniowego niektórych gatunków ryb (pstrąg potokowy, lipień) z dorzecza Drwęcy
	powiększanie arealu lasów, szczególnie na gruntach marginalnych	Gmina Kurzętnik 1,3 tys. zł	Spotkania informacyjno-szkoleniowe dla właścicieli lasów prywatnych oraz osób zainteresowanych zalesianiem gruntów organizowane corocznie przez Starostwo Powiatowe. Wspieranie (premie zalesieniowe) zalesiania marginalnych gruntów rolnych – ARiMR. Gmina Kurzętnik: zakup działki leśnej	
	utrzymywanie odpowiedniej kondycji lasów	Starostwo Powiatowe 2017 – 50 tys. zł 2018 – 50 tys. zł	Realizowane. W odniesieniu do lasów niepaństwowych nadzór Starosty sprawowany poprzez zatrudnionego leśnika. Wprowadzenie systemu pisemnych uzgodnień planowanych prac pod kątem zgodności z UPUL.	
	prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej w oparciu o dobre i aktualne plany urządzeniowe oraz inne dokumenty w tym zakresie	w 2017 r. 33 556,95 zł (w tym dotacja z FL 25 167,71 zł) w 2018 r. 34 538,03 zł (w tym dotacja z FL 23 345,15 zł)	Wykonano w całości. W 2017 UPUL opracowano i zatwierdzono dla gminy Wiejskiej i miejskiej NML, w 2018 r. UPUL dla gminy Biskupiec. Cały teren powiatu w pełni objęty UPUL do 2025.	
	wprowadzanie odnowień naturalnych	-	Uwzględniane w UPUL. Realizacja zarówno na obszarze LP jak i lasów niepaństwowych	

6.3 Edukacja ekologiczna

III. EDUKACJA EKOLOGICZNA				
Zadania (działania) podstawowe	Zadania szczegółowe (przedsięwzięcia)	Siły/środki zaangażowane w realizację w 2017 i 2018 r.	Poziom realizacji, osiągnięcia zadań/działań w ramach procesu w 2017 i 2018 r.	Uwagi/ w przypadku braku pełnej realizacji zadania/działania (dlaczego?)
1	2	3	4	5
<i>Cel 1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu</i>				
	prowadzenie i wspieranie akcji edukacji dorosłych	Gmina Kurzętnik 660 zł	Spotkania informacyjno-szkoleniowe dla właścicieli lasów prywatnych organizowane corocznie przez Starostwo Powiatowe Konferencja „OZE ze szczególnym uwzględnieniem fotowoltaiki” dla społeczności lokalnej – Jamielnik 09.05.2018 r. Gmina Kurzętnik: akcja „Sprzątanie Warmii i Mazur” Zadanie do 2020 r.	
	wyszkolenie kompetentnych przewodników ekoturystycznych	-	Nie prowadzono takich programów w latach raportowania.	
	opracowanie programów edukacji ekologicznej	-	Planowane jest opracowanie Programu na szczeblu powiatowym, do realizacji przez Starostwo Powiatowe	
	szkolenia urzędników, akcje informacyjne dla radnych	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Prelekcje popularnonaukowe organizowane w ramach corocznych „Dni Drwęcy”	

	wytyczanie i urządzenie ścieżek dydaktycznych, rowerowych, pieszych, kajakowych, punktów widokowych	Gmina Kurzętnik: 2841,7 tys. zł Patrz też cel 1 dział 1.2	Patrz cel 1 dział 1.2 Ścieżka dydaktyczna w rezerwacie „Piekietko” zrealizowana przez WPK Gmina Kurzętnik: ścieżka pieszo-rowerowa Kurzętnik - Lipowiec Punkt widokowy „Akcent Kopernikowski” na górze zamkowej w Kurzętniku Projekt urządzenia szlaku kajakowego rzeką Wel prowadzony przez WPK	
	popularyzacja ochrony przyrody	Gmina Kurzętnik 2,2 tys. zł	Placówki oświatowe poprzez organizację konkursów i imprez. Kalendarz przyrodniczy na 2018 r. wydany przez Starostwo Powiatowe. Przewodnik przyrodniczy po powiecie nowomiejskim – wznowienie w 2018 r. Z biegiem Drwęcy – przewodnik z aplikacją multimedialną na smartfony	
	tworzenie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej	-	Nie utworzono CEE na terenie powiatu nowomiejskiego	
	organizacja warsztatów ekologicznych	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Placówki oświatowe. Zakup wyposażenia bazy edukacji ekologicznej dla młodzieży nad jez. Wielkie Partęczyny (zestaw do badania wody, łódź wiosłowa itd.)	
	organizacja i wspieranie konkursów, olimpiad, turniejów ekologicznych	Gmina miejska 6 tys. zł Gmina Kurzętnik 1 tys. zł	Realizowane przez placówki oświatowe i organizacje pozarządowe. Starostwo Powiatowe jest współorganizatorem cyklicznie prowadzonych imprez o zasięgu powiatowym: Powiatowego Happeningu Ekologicznego w Jamielniku, Powiatowy Sejmik Ekologiczny – Gimnazjum w NML, ponadpowiatowy „Las bez tajemnic” w Grabinach). Wspiera coroczne eliminacje powiatowe Olimpiady Wiedzy Rolniczej, Ochrony Środowiska i BHP w Rolnictwie organizowane przez PZDR. W 2017 r. współorganizacja projektu „Młodzi wędkarze” organizowanego przez PSR Olsztyn w ZS w Kurzętniku	

	organizacja festynów i imprez poświęconych ochronie środowiska	Gmina miejska 18 tys. zł Gmina Kurzętnik 6 250 zł (w tym dotacja WFOŚiGW 5 tys. zł)	Realizowane. Placówki oświatowe, organizacje pozarządowe (Towarzystwo Miłośników Ziemi Lubawskiej – Ekologiczna majówka, Koło PZW nr 35 w NML – Ekologiczny Wędkarski Dzień Dziecka), gminy (coroczna Nowomiejska Wycieczka Rowerowa organizowana przez Urząd Miejski w NML, Kongres Energetyczny – gmina Kurzętnik), powiat (Ekologiczny Jarmark Wielkanocny)	
	popularyzacja ochrony środowiska i przyrody w lokalnych środkach masowego przekazu	Brak szczegółowych informacji o kosztach	Realizowane na bieżąco. Informacje o przedsięwzięciach ekologicznych, imprezach, konkursach. Artykuły o nowych formach ochrony przyrody (np. pomnik przyrody w Trzcinie)	
	wspieranie kółek ekologicznych	Brak danych	Placówki oświatowe	
	podniesienie znaczenia edukacji ekologicznej w działalności samorządów, m.in. coroczne zaplanowanie budżetu na edukację ekologiczną	Powiat: 40 tys. zł Gmina miejska 72 tys. zł Gmina Kurzętnik 1 tys. zł	Realizowane. W Starostwie Powiatowym corocznie zaplanowane środki na wspieranie edukacji ekologicznej, w tym wydawnictwa.	
	upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej zgodnie z Kodeksem Dobrej Praktyki Rolniczej	W ramach zadań i środków własnych WM WODR	Realizowane. Działania propagujące i promocyjne WM WODR	

7 PODSUMOWANIE I WNIOSKI

W niniejszym opracowaniu przedstawiono zadania, które były realizowane w ramach Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Nowomiejskiego.

Do najważniejszych zrealizowanych w latach 2017-2018 zadań służących poprawie stanu ochrony środowiska na terenie powiatu można zaliczyć:

- a) efektywne ograniczenie zużycia wody, szczególnie w przemyśle (z 49 dam³ w 2015 do 22 dam³ w 2017 r.)
- b) rozbudowę sieci kanalizacyjnej oraz systemu przydomowych oczyszczalni ścieków, wzrost odsetka ludności powiatu korzystającej z kanalizacji z 45,3% w 2015 r. do 50,8% w 2017 r.
- c) poprawę systemu gospodarowania odpadami poprzez organizację punktów selektywnej zbiórki odpadów oraz wspieranie finansowe likwidacji azbestu
- d) termomodernizację obiektów użyteczności publicznej (np. budynek ratusza, GOPS, OSP, Ośrodek Zdrowia w Biskupcu, świetlica wiejska w Mrocznie)
- e) promocja i wdrażanie energetyki odnawialnej, m.in. realizacja programu „Słoneczna Gmina” w Gminie Kurzętnik
- f) znaczący postęp w realizacji sieci ścieżek rowerowych
- g) utworzenie nowych form ochrony przyrody – użytków ekologicznych na terenie Gminy Kurzętnik
- h) wykonanie kompletnej dokumentacji urzędzeniowej dla wszystkich lasów niepaństwowych na terenie powiatu nowomiejskiego (UPUL)

oraz co należy przyjąć za najistotniejsze w kontekście celów POŚ:

- i) liczne i na szeroką skalę działania samorządów i organizacji pozarządowych w zakresie edukacji ekologicznej (edukacja dzieci i młodzieży, spotkania informacyjno-szkoleniowe dla dorosłych w temacie OZE i właściwej gospodarki leśnej, prelekcje popularnonaukowe dla mieszkańców, urządzanie ścieżek dydaktycznych, wydawnictwa przyrodnicze i ekologiczne, organizacja warsztatów, sejmików, konkursów i olimpiad itd.)

Świadomość ekologiczna mieszkańców powiatu przyczynia się do racjonalnego gospodarowania środowiskiem i jego zasobami naturalnymi. Dlatego też należy kontynuować i podejmować nowe działania mające na celu kształtowanie właściwej postawy ekologicznej mieszkańców. Zasadne byłoby rozważenie utworzenia stałego Centrum Edukacji Ekologicznej, silne wspieranie kółek ekologicznych i inicjatyw przyrodniczych młodego pokolenia.

Inwestycje w zakresie przyjaznego środowisku transportu, choć skutecznie realizowane, są w dalszym ciągu niewystarczające. Ścieżki rowerowe, trasy spacerowe, parki i zieleń miejska są jednymi z najbardziej oczekiwanych przez mieszkańców powiatu przedsięwzięciami infrastrukturalnymi. Zapotrzebowanie na te przedsięwzięcia jest bardzo duże, o czym świadczy masowe korzystanie z obiektów dotąd zrealizowanych.

Rozbudowę sieci kanalizacyjnej i wzrost odsetka ludności korzystającej z kanalizacji należy ocenić jednoznacznie pozytywnie, lecz jednocześnie wskazać, że potrzeby na tym polu są wciąż ogromne.

Z satysfakcją należy przyjąć rezultaty w realizacji zadań związanych z ochroną przyrody. W szczególności utworzenie nowych form obiektowych – użytków ekologicznych na terenie gminy Kurzętnik.

Istotnym sukcesem w realizacji Programu jest także wykonanie w całości zaplanowanego zadania objęcia całego terenu powiatu nowoczesną, rzetelną i fachową dokumentacją urzędnicową dla lasów niepaństwowych. Umożliwia ona skuteczne realizowanie założonej polityki dobrego utrzymania lasów.

Duża część zadań zaplanowanych w Programie do realizacji w okresie jego obowiązywania była w latach raportowania – 2017-2018 – podejmowana. Stopień ich zrealizowania w dużej mierze uzależniony był od kondycji finansowej samorządów. Ambitne cele Programu nie mogły zostać wykonane najczęściej z tego powodu.

Z niepokojem należy patrzeć np. na postępy w zakresie uregulowania polityki przestrzennej na terenie powiatu. Wskaźnik objęcia terenu miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego co prawda rośnie, lecz są to wartości całkowicie nieprzystające do zakładanych w Programie wartości, tj. 50% ogólnej powierzchni powiatu. Bez właściwych dokumentów planistycznych, uwzględniających także np. ochronę krajobrazu priorytetowego, zasady gospodarowania na terenach chronionych przyrodniczo, właściwe lokalizowanie ferm wielkotowarowych i zakładów uciążliwych, zachowanie dostępu do wód publicznych, ochroną linii brzegowych zbiorników wodnych itd., realizacja przyjaznej dla środowiska długoterminowej polityki przestrzennej jest bardzo trudna, o ile nie niemożliwa, np. w zakresie skutecznej prawnej ochrony krajobrazu.

Działania kontrolne jednostek, służb i straży w dziedzinie szeroko rozumianej ochrony środowiska należy także uznać za niewystarczające. W niektórych obszarach (ochrona stanu ekologicznego wód, ochrona brzegów zbiorników wodnych, nielegalne budownictwo wodne) nieskuteczny nadzór stanowi bardzo poważne zagrożenie nieodwracalnym zniszczeniem wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych terenów nadwodnych. Zauważyć można, iż większość zadań związanych z gospodarką wodną, przewidzianych w Programie, obecnie przypisana jest PGW Wody Polskie, która to jednostka jest w fazie organizacji.

Powiat nowomiejski boryka się z problemem emisji niskiej, co szczególnie widoczne jest na terenie Nowego Miasta Lubawskiego i Kurzętnika. Planowane zadania były i są realizowane, natomiast ich efekty nie przyczyniają się w wystarczającym stopniu do skutecznego wyeliminowania tego zjawiska.

Duże zmiany prawa dotyczącego gospodarki odpadami w ostatnich latach spowodowały zauważalną poprawę sytuacji. Stopień zaśmiecania terenów otwartych jest znacząco mniejszy, wzrasta poziom recyklingu surowców wtórnych, funkcjonuje zorganizowany system zbiórki odpadów komunalnych. Zamknięto składowiska odpadów komunalnych w Lipowcu i Łąkorzu, gdzie monitorowany jest proces ich rekultywacji. Osiągnięcie zakładanych w Programie celów i wskaźników wymaga jednak intensyfikacji działań, zwiększenia nakładów na ten cel i poprawy skuteczności nadzoru.

Podsumowując, należy stwierdzić, że okres wdrażania „Programu Ochrony Środowiska” jest okresem zbyt krótkim, dla wykonania pełnej oceny działań już podjętych jak i określenia przyczyn niepodjęcia innych działań. Bardzo ważnym czynnikiem utrudniającym ocenę jest brak pełnych aktualnych danych. Kolejnym czynnikiem utrudniającym dokonanie pełnej oceny stopnia realizacji zadań wyznaczonych w programie jest fakt, że w niektórych zamierzeniach powiat miał tylko współuczestniczyć. Jeśli zatem zadania te nie zostały podjęte przez inne podmioty, powiat nie może ponosić za to odpowiedzialności. Fakt niewykonania pewnych działań należy traktować tylko jako konieczność przeniesienia ich na następny okres. Celowym może być także weryfikacja słuszności niektórych działań przy aktualizacji danych w następnych dwóch latach. W chwili obecnej można jedynie stwierdzić, że zarówno program ochrony środowiska jak i plan gospodarki odpadami są realizowane w miarę możliwości finansowych.